

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 184 L

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven
(forenklinger i foreldrepengeordningen)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	7	Fleksibelt uttak av foreldre- penger	12
2	Bakgrunn	5	7.1	Innledning	12
3	Gjeldende rett	6	7.2	Gjeldende rett	13
4	Høringen	6	7.3	Forslag i høringsnotatet	13
5	Samme opptjeningsstidspunkt for mødre og fedre	7	7.4	Høringsinstansenes syn	13
5.1	Gjeldende rett	7	7.5	Departementets vurderinger og forslag	15
5.2	Forslag i høringsnotatet	8	7.5.1	Behov for endringer	15
5.3	Høringsinstansenes syn	8	7.5.2	Fleksibelt uttak av foreldre- penger	16
5.4	Departementets vurderinger og forslag	9	7.5.3	Særlig om konsekvenser for arbeidsgivere	18
6	Samme beregningstidspunkt for mødre og fedre	10	7.5.4	Departementets forslag	19
6.1	Gjeldende rett	10	8	Økonomiske og administrative konsekvenser	19
6.2	Forslag i høringsnotatet	10	9	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget ..	20
6.3	Høringsinstansenes syn	10		Forslag til lov om endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengerordningen)	23
6.4	Departementets vurderinger og forslag	11			

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 184 L

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengereordningen)

*Tilråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 9. august 2013,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet foreslår i denne proposisjonen lovendringer som vil forbedre og forenkle regelverket for foreldrepenger.

Departementet foreslår å oppheve bestemmelsen om at stønadperioden for foreldrepenger løper sammenhengende. Det vil gi foreldrene større fleksibilitet og større mulighet til å velge når de vil ta ut foreldrepenger. I tillegg blir ordningen enklere for brukerne og enklere å administrere for Arbeids- og velferdsetaten (NAV).

Departementet foreslår også at opptjenings- tidspunktet blir det samme for mor og far. Begge skal få vurdert om de har opptjent rett til foreldrepenger tre uker før termin, slik regelen er for mor i dag. Det vil være en fordel for foreldrene og for NAV at det er klart ved stønadperiodens start om én eller begge av foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger. Slik vet de om perioden skal deles mellom foreldrene, eller om det kun er den ene av dem som skal ta ut foreldrepenger. Departementet foreslår også at far skal få sine foreldrepenger beregnet på samme tidspunkt som han får vurdert om han har opptjening. Det innebærer at både mor og far får vurdert opptjening og beregning på samme tidspunkt.

Formålet med endringene er å få en enklere og bedre ordning som støtter opp om målet om en

jevnere fordeling av foreldrepengereperioden mellom mor og far og som gir foreldrene større fleksibilitet.

2 Bakgrunn

Regelverket for foreldrepenger er i utgangspunktet fleksibelt. I 2007 ble regelverket forenklet og gjort lettere tilgjengelig. De tidligere reglene om tidskonto og gradert uttak ble endret for å få et mer hensiktsmessig regelverk for kombinasjon av foreldrepenger og arbeid. Samtidig ble det gitt mulighet for å utsette foreldrepengereuttak ved arbeid på heltid. Siden 2007 har altså foreldre hatt gode muligheter til fleksibelt uttak av foreldrepenger gjennom gradert uttak og utsettelse av foreldrepenger.

I praksis opplever likevel enkelte foreldre at regelverket ikke er tilpasset deres situasjon og at reglene har noen begrensninger som fremstår som dårlig begrunnet. For eksempel er det mulig å utsette foreldrepengereuttak på grunn av arbeid, men ikke på grunn av studier. Og det er mulig å utsette uttaket ved lovbestemt ferie, men ikke ved avtalefestet ferie.

Regelverket er komplisert, omfattende og arbeidskrevende for Arbeids- og velferdsetaten. Det oppfattes også som komplisert av mange brukere. Staten mottar et betydelig antall henvendel-

ser på foreldrepenggeområdet. Mange av disse omhandler fars uttak eller utsettelse av foreldrepenger. Mange fedre har ikke hatt god nok kjennskap til reglene. Det har blant annet ført til at en del fedre ikke har fått tatt ut fedrekvoten som ønsket. Departementet instruerte derfor i juli 2011 Arbeids- og velferdsdirektoratet om å behandle slike saker med størst mulig smidighet innenfor regelverket. Mange har i ettertid fått behandlet saken sin på nytt og fått mulighet til å ta ut fedrekvote. NAV har også styrket informasjonen til foreldrene gjennom ulike tiltak.

3 Gjeldende rett

Foreldrepengereordningen er regulert i kapittel 14 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven). I dette avsnittet omtales hovedtrekkene i ordningen. Senere i proposisjonen gjengis regelverket noe mer detaljert i tilknytning til de enkelte endringsforslagene.

Foreldrepengereordningen skal sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon. Rett til foreldrepenger opparbeides gjennom yrkesaktivitet. For å ha rett til foreldrepenger må forelderen ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før vedkommende starter sitt foreldrepengeuttak. Inntekten må på årsbasis svare til minst halvparten av folketrygdens grunnbeløp (grunnbeløpet er for tiden 85 245 kroner). Likestilt med yrkesaktivitet er blant annet tidsrom forelderen har motatt dagpenger under arbeidsløshet, sykepenger, arbeidsavklaringspenger og foreldrepenger.

Foreldrepengeperioden er 49 uker med full sats eller 59 uker med redusert sats for barn født 1. juli 2013 eller senere. Full sats betyr at foreldrepenger utbetales med 100 prosent av beregningsgrunnlaget. Redusert sats betyr at foreldrepenger utbetales med 80 prosent av beregningsgrunnlaget. Folketrygden utbetaler ikke foreldrepenger for den del av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet (for tiden 511 470 kroner). Offentlige arbeidsgivere og mange private arbeidsgivere dekker det overskytende slik at arbeidstakeren får full lønn (eventuelt 80 prosent av full lønn) under permisjonen.

Hvis begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, deler de perioden mellom seg. Mor må begynne uttak av foreldrepenger senest tre uker før fødselen av hensyn til sin egen og fosterets helse. De første seks ukene etter fødselen er forbeholdt mor for å sikre tid til restitusjon etter graviditet og fødsel.

Tredeling av foreldrepengeperioden trådte i kraft 1. juli 2013. Ordningen innebærer at hver av foreldrene får en kvote på 14 uker etter fødsel. De første seks ukene etter fødsel som er forbeholdt mor, inngår i hennes kvote. Resten av perioden etter fødsel (18 uker hvis foreldrene har valgt full sats og 28 uker hvis foreldrene har valgt redusert sats) bestemmer foreldrene selv fordelingen av.

Hvis bare mor har opptjent rett til foreldrepenger, får hun hele perioden alene. Hun kan dermed ta ut 49/59 uker. Hvis bare far har opptjent rett, kan han ta ut inntil 40/50 uker forutsatt at mor er i aktivitet, se nedenfor. De tre ukene før fødsel og de første seks ukene etter fødsel som er forbeholdt mor av helsemessige grunner, trekkes i slike tilfeller fra stønadsperioden. Kvinner som ikke har opptjent rett til foreldrepenger, får en engangsstønad som for tiden utgjør 35 263 kroner. Menn uten opptjening til foreldrepenger får ingenting.

Når far tar ut fedrekvote, kan mor være hjemme samtidig hvis foreldrene ønsker det. Skal far ta ut mer enn fedrekvoten, må mor gå ut i arbeid eller utdanning eller være for syk til å ta seg av barnet. Det samme aktivitetskravet gjelder hvis far skal ta ut foreldrepenger i tilfeller der mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger. I familier der mor har uførepensjon er det unntak fra aktivitetskravet i en periode tilsvarende fedrekvoten.

Stønadsperioden for foreldrepenger løper sammenhengende fra det tidspunktet uttaket starter. Uttaket kan utsettes, blant annet ved heltidsarbeid. Det er også mulig å ta ut graderte foreldrepenger i kombinasjon med deltidsarbeid. Foreldrepengene må tas ut innen barnet fyller tre år.

For foreldre som adopterer, gjelder tilsvarende regelverk som omtalt ovenfor. Ved adopsjon gis imidlertid ikke foreldrepenger før omsorgsovertakelsen. Stønadsperioden er i slike tilfeller 46/56 uker der omsorgsovertakelsen skjer 1. juli 2013 eller senere. Drøftelsen og forslagene nedenfor gjelder tilsvarende for foreldre som har adoptert.

4 Høringen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sendte 20. desember 2012 på høring forslag til endringer i folketrygdlovens bestemmelser om foreldrepenger. I høringsnotatet ble det foreslått å oppheve bestemmelsen om at stønadsperioden for foreldrepenger løper sammenhengende. Det ble også foreslått å innføre et felles opptjeningstidspunkt for mødre og fedre tre uker før termindato.

Departementet ba også om høringsinstansenes syn på om beregningstidspunktet for far bør være det samme som opptjeningsstidspunktet eller om han bør få foreldrepengene beregnet når han starter sitt uttak. Høringsfristen var 1. februar 2013. Høringsnotatet ble sendt til følgende høringsinstanser:

Alle departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barneombudet
Direktoratet for arbeidstilsynet
Helsedirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Nasjonal kompetansetjeneste for amming

KS

Adopsjonsforum
Akademikerne
Aleneforeldreforeningen
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Finansnæringens Arbeidsgiverforening
Finansnæringens Fellesorganisasjon
Foreningen 2 Foreldre
Hovedorganisasjonen Virke
InorAdopt
Kvinnefronten
Landsorganisasjonen i Norge
LLH - Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner
Norges Kvinne- og familieforbund
Norsk Kvinnesaksforening
Næringslivets Hovedorganisasjon
Reform – ressursenter for menn
Unio
Verdens Barn
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Følgende instanser har avgitt realitetsuttalelse:

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Nasjonal kompetansetjeneste for amming

KS

Adopsjonsforum
Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Finans Norge
Hovedorganisasjonen Virke
InorAdopt
Landsorganisasjonen i Norge

Norges Kvinne- og familieforbund
Norsk Tjenestemannslag
Næringslivets Hovedorganisasjon
Unio
Verdens Barn
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Et utdrag av høringsinstansenes syn er gjengitt under behandlingen av de enkelte forslagene.

5 Samme opptjeningsstidspunkt for mødre og fedre

5.1 Gjeldende rett

Etter folketrygdloven § 14-6 første ledd opptjenes rett til foreldrepenger ved yrkesaktivitet i minst seks av de siste ti månedene før vedkommende forelders uttak av foreldrepenger starter. Mors uttak skal senest starte tre uker før fødsel, jf. folketrygdloven § 14-10. I praksis betyr dette at mor må starte sitt uttak tre uker før terminato. Foreldrepengereuttaket starter ved fødselen hvis den skjer tidligere enn tre uker før termin. Mor må altså ha opptjent foreldrepenger innen tre uker før termin, eventuelt før fødselen. Ved adopsjon må mor ha opptjent rett til foreldrepenger ved omsorgsovertakelsen.

Far kan opptjene rett til foreldrepenger frem til hans periode starter. Det vil i praksis si når mor avslutter sitt uttak. Loven inneholder ingen regler om når far må starte sitt uttak, og familien kan bli enige om at han skal ta ut foreldrepenger mot slutten av foreldrepengeperioden. Far kan uansett ikke starte sitt uttak før seks uker etter fødselen. Far kan dermed, i motsetning til mor, opptjene rett til foreldrepenger etter fødselen/omsorgsovertakelsen. Far kan også tape rett til foreldrepenger etter fødselen/omsorgsovertakelsen, for eksempel hvis han slutter å arbeide.

Hvis begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, er en del av foreldrepengeperioden forbeholdt far (fedrekvoten). Fedrekvoten er 14 uker etter utvidelsen 1. juli 2013. Fedrekvoteukene faller bort hvis far ikke benytter seg av dem. Med dagens ordning kan det oppstå uklarheter knyttet til fars rett til fedrekvote i tilfeller der far ikke har opptjent foreldrepenger når mor starter sitt uttak. Praksis i dag er at der far opptjener rett til foreldrepenger etter at mor har startet sitt uttak, kan familien velge at mor tar ut hele foreldrepengeperioden uten at fedrekvoteukene faller bort.

5.2 Forslag i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å innføre samme opptjeningstidspunkt for mødre og fedre. Etter forslaget må begge foreldre ha opptjent rett til foreldrepenger når stønadsperioden starter, det vil si tre uker før fødsel (termindato). Starter mor uttaket tidligere eller skjer fødselen mer enn tre uker før termin, er det dette tidligere tidspunktet som blir avgjørende.

Departementet begrunnet forslaget med at mor og far skal behandles likt. I dag må mor ha opptjent foreldrepenger tre uker før termindato mens far kan opptjene foreldrepenger etter at barnet er født. En annen begrunnelse for forslaget var at endringen vil være en forenkling. Både for foreldrene og for NAV vil det være en fordel å vite ved stønadsperiodens start om begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger slik at perioden skal deles.

5.3 Høringsinstansenes syn

Følgende høringsinstanser sier at de støtter forslaget om at mor og far skal ha samme opptjeningstidspunkt: *Arbeidsgiverforeningen Spekter, Arbeids- og velferdsdirektoratet, KS, Landsorganisasjonen i Norge, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Norges Kvinne- og familieforbund, Norsk Tjenestemannslag, Næringslivets Hovedorganisasjon, Unio og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund.*

Høringsinstansene peker på at endringen vil innebære en forenkling, både for foreldrene og for NAV, og på at forslaget vil gi en klar regel som behandler mor og far likt.

Likestillings- og diskrimineringsombudet uttaler blant annet følgende:

”LDO deler departementets syn på at dette ikke vil få spesielt negative konsekvenser for fedre, noen vil miste sin rett til foreldrepenger, mens andre vil få en rett de ikke hadde. Departementet vektlegger at begge disse gruppene er små. LDO ber likevel BLD om å gjøre en kalkulering av størrelsen på de to gruppene.”

Arbeidsgiverforeningen Spekter sier:

”Det er positivt at regelverket endres slik at det ikke oppstår tvil om fars plikt til å ta ut permisjon dersom han ikke hadde full opptjening på tidspunktet for mors uttak av permisjon.”

Arbeids- og velferdsdirektoratet sier blant annet:

”(...) Direktoratet er enig i at det innføres samme opptjeningstidspunkt for mødre og fedre i de tilfeller der begge foreldrene har rett til foreldrepenger. I disse tilfellene skal foreldrene dele en stønadsperiode. Det er derfor naturlig at foreldrene har samme opptjeningstidspunkt. Det er dessuten en klar regel som behandler mor og far likt. Det betyr at begge foreldrene må ha opptjent seg retten til foreldrepenger når stønadsperioden starter, dvs. senest tre uker før termindato eller fødselsdato hvis mor føder før termindato. For adopsjon er opptjeningstidspunktet dato for omsorgsovertakelse. (...)”

Akademikerne og *NITO* går mot forslaget om felles opptjeningstidspunkt for mødre og fedre. Begge organisasjonene frykter at fedre vil rammes av en slik regel.

Akademikerne uttaler blant annet:

”Akademikerne tror at gruppen fedre som risikerer å miste retten til foreldrepermisjon som følge av regelendringene er langt større enn den gruppen som antas å kunne tjene opp rettigheter under de nye reglene. (...) Foreldrenes mulighet til å tilpasse seg regelverket, ved at far ved behov kan opptjene rett til foreldrepenger mens mor er i permisjon, er viktigere enn at partene før foreldrepengerperiodens start skal vite om de har opptjent rett. Det er ikke godtgjort tilstrekkelige innsparinger for NAV til at det berettiger et reelt kutt i rettigheter til foreldrepenger. (...) Akademikerne har vanskeligheter med å se urettferdighet eller diskriminering i dagens ordning. Det kan her argumenteres med at mor og far allerede i dag har samme opptjeningstidspunkt: Begge kan opptjene rett til foreldrepenger ved å være yrkesaktiv i minst seks av de siste ti månedene før vedkommendes uttak av foreldrepenger tar til. Mor må av naturlige årsaker påbegynne sitt uttak tidligere enn far. Det at foreldrene av denne grunn har ulike uttakstidspunkt bør imidlertid etter Akademikernes mening ikke ses på som uheldig av rettferdighets- og likestillingshensyn. Oppsummert kan Akademikerne ikke se at de argumentene departementet anfører for en endring av opptjeningstidspunktet forsvaret en endring som potensielt fratar mange fedre retten til foreldrepenger.”

5.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet mener at rettferdighets- og likebe-handlingshensyn taler for at mødre og fedre behandles likt når det gjelder opptjeningsrett til foreldrepenger for felles barn. Fedre kan i dag opptjene rett til foreldrepenger etter at barnet er født mens mødre ikke har denne muligheten.

Et argument mot at også far må ha opptjent rett til foreldrepenger tre uker før termindato, er at det vil innebære at fedre som ikke har opptjent rett på det tidspunktet mor starter sitt uttak, vil miste muligheten til å tjene opp rett til foreldrepenger. På den annen side kan noen flere få rett til foreldrepenger ved en endring som skissert. Det vil gjelde fedre som i dag mister opptjening for eksempel fordi de går over fra arbeid til studier og dermed ikke har vært yrkesaktive i seks av de ti siste månedene før stønadperioden tar til. Forslaget innebærer altså at en far som har opptjent rett til foreldrepenger før fødselen, ikke taper den opptjente retten på grunn av etterfølgende forhold (for eksempel dersom han ikke er yrkesaktiv etter fødselen). *Akademikerne* sier i sin høringsuttalelse at de tror at gruppen fedre som risikerer å miste retten til foreldrepenger som følge av regelendringene er langt større enn den gruppen som antas å kunne tjene opp rettigheter under de nye reglene. Departementet har ikke grunnlag for å anslå hvor mange fedre som i dag har opptjent rett, men som etter endringen ikke vil rekke å tjene opp rett til foreldrepenger. Vi har heller ikke grunnlag for å anslå hvor mange som i dag ikke har opptjent rett til foreldrepenger, men som vil ha mulighet til å tjene opp når opptjeningstidspunktet endres. Departementet antar imidlertid at det er svært få fedre i begge gruppene og at en endring ikke vil få store konsekvenser. Vi viser i den forbindelse til at fedre har gode muligheter til å tilpasse seg opptjeningsreglene, og dette vil fortsatt være tilfellet hvis foreldrene får et felles opptjeningstidspunkt. Mor må sørge for å være i inntektsgivende arbeid i minst seks av de siste ti månedene før stønadperioden tar til (det vil i praksis si tre uker før termindato). Det er ikke urimelig å kreve at også far må forholde seg til den samme opptjeningsperioden.

Felles opptjeningstidspunkt for mødre og fedre vil være en forenkling. Både for foreldrene og for NAV vil det være en fordel å vite når stønadperioden starter om begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger. Når både mors og fars opptjening blir vurdert på samme tidspunkt, vet foreldrene om bare en av dem eller begge har

opptjent rett til foreldrepenger. Dermed vet de også om perioden skal deles mellom dem, eller om kun en av dem skal ta ut foreldrepenger.

Tidspunktet for barnets fødsel og dermed starttidspunktet for mors uttak av foreldrepenger er ikke kjent på forhånd. Hvis fedre mister muligheten til å tjene opp rett til foreldrepenger etter fødselen, vil usikkerheten omkring fedres rett til foreldrepenger bli noe større enn etter dagens regler. Usikkerheten vil imidlertid bare oppstå der fars opptjening er avhengig av at barnet fødes før/etter et gitt tidspunkt. Den samme usikkerheten gjør seg for øvrig gjeldende også for mødre; er opptjeningen avhengig av at fødselen skjer før/etter et gitt tidspunkt kan retten til foreldrepenger falle bort dersom barnet fødes på "feil" tidspunkt.

Som i dag bør mor få overført fedrekvoten til seg dersom far ikke har opptjent rett til foreldrepenger. Familien vil da ikke tape stønadsdager selv om far ikke lenger kan opptjene rett til foreldrepenger etter fødselen. Usikkerheten rundt om far har rett til fedrekvote vil falle bort, og det vil alltid være fedrekvote dersom begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger.

Mor kan starte uttak av foreldrepenger opp til tolv uker før fødselen, se folketrygdloven § 14-10 første punktum. Departementet forutsatte i høringsnotatet at dersom mor velger å starte uttaket tidlig, innebærer det at også far må ha opptjent rett til foreldrepenger på samme tidspunktet. Departementet legger til grunn at foreldrene velger den løsning som de totalt sett ser som best for dem. For eksempel kan mors opptjening være avhengig av at hun starter uttaket tidlig. Det kom ikke synspunkter på dette i høringen. Departementet fastholder standpunktet.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at mødre og fedre får et felles opptjeningstidspunkt tre uker før fødsel, i praksis tre uker før termindato.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i høringen foreslått at i tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger eller der han er alene om omsorgen for barnet, skal opptjeningstidspunktet være på fødselsdato. Departementet ser at det kan være uhensiktsmessig å relatere opptjeningen til termindato i tilfeller der kun far har opptjening og der han søker om foreldrepenger etter fødselen. Blir hans søknad behandlet før fødselen, er det naturlig nok termindatoen man må ta utgangspunkt i. Også i tilfeller der bare far har opptjent rett, vil altså opptjeningstidspunktet være tre uker før fødsel, eventuelt tre uker før termindato.

Folketrygdloven § 14-6 første ledd fastsetter at opptjeningstiden er seks av de siste ti månedene

før vedkommendes uttak av foreldrepenger tar til. I § 14-10 første ledd står det at moren senest kan starte uttaket 15 stønadsdager (tre uker) før fødselen. I praksis betyr dette at mor må starte uttaket tre uker før termindato.

Departementet foreslår å endre ordlyden i § 14-6 første ledd slik at den fastsetter at foreldrene tjener opp foreldrepenger ved å være yrkesaktiv i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Videre foreslår departementet å tilføye i lovteksten at stønadsperioden tar til tre uker før fødselen, med mindre mor har startet uttaket tidligere. Mor kan ha startet uttaket tidligere fordi barnet ble født tidligere enn tre uker før termin eller fordi hun har benyttet seg av sin rett til å starte uttaket inntil tolv uker før fødselen, jf. § 14-10 første ledd første punktum. Med den foreslåtte lovtekst vil rettstilstanden være uendret når det gjelder mors opptjeningstidspunkt. Hun må ha opptjent rett til foreldrepenger tre uker før fødselen (i praksis tre uker før termindatoen). Fars opptjeningstidspunkt vil være det samme som mors, altså tre uker før termindato i de aller fleste tilfeller. Har mor startet uttaket tidligere, blir dette tidspunktet avgjørende. I de tilfeller der bare far har opptjent rett, vil også tidspunktet tre uker før termindato være avgjørende hvis fars søknad blir behandlet før fødselen. Hvis far søker etter fødselen, er termindato lite relevant. I slike tilfeller blir opptjeningstidspunktet tre uker før fødselen fant sted.

6 Samme beregningstidspunkt for mødre og fedre

6.1 Gjeldende rett

I dag beregnes foreldrepenger etter inntekten forelderen har ved sitt første uttak av foreldrepenger. For mor er derfor opptjeningstidspunktet og beregningstidspunktet det samme. Far får i dag foreldrepengegrnnlaget vurdert når han starter sitt uttak, altså på det samme tidspunkt han får vurdert sin opptjening. Hvis far velger å utsette hele sin periode blir foreldrepengene beregnet på utsettelsestidspunktet. Fars foreldrepenger blir dermed senest beregnet når mors foreldrepenger utløper.

6.2 Forslag i høringsnotatet

I høringsnotatet presenterte departementet to mulige alternativer for når fars foreldrepenger

skal beregnes hvis mor og far får felles opptjeningstidspunkt:

- a) Opptjenings- og beregningstidspunktet er det samme (slik det er for mor)
- b) Beregningstidspunktet er når far starter sitt første uttak (i hovedsak som i dag).

Departementet pekte på at hvis alternativ a) velges, får både mor og far sin opptjening og beregning vurdert på samme tidspunkt, som hovedregel tre uker før termin. Dette er en klar regel som vil behandle mor og far likt; begge har samme tidspunkt å forholde seg til, både hva angår opptjening og beregning. Hvis alternativ b) velges, må NAV på opptjeningstidspunktet vurdere om far har opptjent rett til foreldrepenger. Når han senere skal starte sitt uttak, må NAV beregne hvor mye han skal få utbetalt. Dette fører til betydelig merarbeid for NAV. Departementet pekte videre på at hvis opptjeningstidspunktet blir det samme for mor og far, synes det rimelig at også beregningstidspunktet skal være det samme. På den annen side kan det synes rimelig at fars foreldrepenger i størst mulig grad skal svare til den inntekten han har når han går ut i permisjon, altså alternativ b).

Departementet skrev i høringsnotatet at det hellet til at både opptjenings- og beregningstidspunktet bør være det samme for begge foreldre som beskrevet i alternativ a), men ba om høringsinstansenes syn på spørsmålet.

6.3 Høringsinstansenes syn

Følgende instanser ønsker at beregningstidspunktet skal være det samme som opptjeningstidspunktet, altså alternativ a), se kapittel 6.2: *Arbeids- og velferdsdirektoratet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Norsk Tjenestemannslag og Unio.*

Unio uttaler:

”Av hensyn til forenkling av regelverket og likebehandling av foreldrene mener Unio at foreldrepengene bør beregnes på samme tidspunkt for begge.”

Arbeids- og velferdsdirektoratet sier i sin begrunnelse blant annet følgende:

”Foreldrene velger selv når de skal ta ut foreldrepenger/fedrekvote. Slik vi ser det, er det ikke noen forskjell på om mor utsetter uttaket av foreldrepenger i en lengre periode og slik får beregnet foreldrepenger etter ”gammel

lønn” enn om en far gjør det samme. (...) Vi erfarer dessuten at de fleste fedrene tar ut foreldrepenger før barnet er ett år. Det at noen fedre venter lenger med uttaket, og at det av den grunn kan ha vært en inntektsutvikling, må etter vår oppfatning tillegges mindre vekt enn fordelene ved å velge dato for fødsel/dato for omsorgsovertagelse. Det vises også til at far selv velger når han vil benytte seg av retten til foreldrepenger.”

Akademikerne, Arbeidsgiverorganisasjonen Spekter, Hovedorganisasjonen Virke, KS og NITO ønsker ikke at foreldrepengene skal beregnes på opptjeningstidspunktet, men på tidspunktet for fars første uttak. Instansene mener blant annet at det vil være mest riktig om far får foreldrepengene beregnet når han starter sitt uttak da dette i størst grad vil gi far kompensasjon for inntekten han har på dette tidspunktet. Instansene peker også på at et tidligere beregningstidspunkt kan få uheldige konsekvenser for størrelsen på refusjon til arbeidsgivere som betaler full lønn til arbeidstakeren.

Akademikerne uttaler følgende:

”Når det gjelder beregningstidspunkt, mener vi departementets forslag b) er det mest rimelige. Som følge av departementets øvrige forslag, vil det kunne gå lang tid fra foreldrepengeperioden starter til far starter sitt uttak. I denne perioden kan far ha hatt en ikke ubetydelig lønnsøkning, som det vil være urimelig at ikke regnes med i beregningsgrunnlaget. Offentlig sektor og deler av privat sektor, der arbeidstaker beholder lønnen sin mot at det tas refusjon i foreldrepengene fra NAV, vil kunne ha interesse i at far avviker foreldrepermisjonen så tidlig som mulig i treårsperioden, for å få mest mulig av lønnen refundert. Dette vil medføre at formålet med lovendringen om å gjøre regelverket mer fleksibelt, ikke nås. Forslag a) vil dessuten kunne virke stagnerende på fars lønnsutvikling i treårsperioden.”

NITO sier blant annet følgende:

”NITO mener at likestilling på dette området er nært knyttet sammen med familiens økonomiske situasjon. Dersom en familie blir økonomisk skadelidende ved en likedeling av foreldrepermisjonen, så vil det være en sterk motiverende faktor å velge en løsning som rammer familieøkonomien i minst mulig grad. Kvinner har i gjennomsnitt lavest arbeidsinntekt, og det

er denne gruppen som velger å ta ut størstedelen av permisjonstiden. (...) I tillegg vil virkningen av dette lovforslaget innebære at far ikke nyter godt av eventuelle lønnsøkninger i tiden fra foreldrepengeperioden starter og frem til han starter uttaket. Disse fedrene vil således i lettere grad unnlate å ta ut foreldrepermisjon ut fra økonomiske hensyn. Dette synes NITO er uheldig i et likestillingsperspektiv. (...) NITO frykter derfor at den regelendring som her foreslås, ikke vil føre til et mer kjønnslikestilt samfunn og arbeidsliv.”

Arbeidsgiverorganisasjonen Spekter uttaler blant annet:

”Et tidligere beregningstidspunkt vil kunne gi fedre et tap i forhold til gjeldende regler gjennom lavere utbetaling av foreldrepenger. Dette kan i sin tur påvirke foreldrenes fordeling av permisjon slik at fedre som får lavere utbetaling velger ikke å ta ut mer permisjon enn den del som ville falt bort om den ikke tas ut.

For Spekters medlemmer som dekker full lønn under permisjon, vil en endring til tidligere beregningstidspunkt enn dagens bestemmelser medføre en økt kostnad for arbeidsgiverne uten at denne merkostnaden fremmer forslagets formål.”

6.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet ser at det er hensyn som taler for begge alternativene. Hvis a) velges, får både mor og far sin opptjening og beregning vurdert på samme tidspunkt, som hovedregel tre uker før termin. Dette er en klar regel som vil behandle mor og far likt; begge har samme tidspunkt å forholde seg til, både hva angår opptjening og beregning. Hvis opptjeningstidspunktet blir det samme for mor og far (se kapittel 5 over), synes det rimelig at også beregningstidspunktet skal være det samme. På den annen side kan det synes rimelig at fars foreldrepenger i størst mulig grad skal svare til den inntekten han har når han går ut i permisjon, altså alternativ b).

I dag er det fars inntekt når han starter sitt uttak som er avgjørende. Hvis dette prinsippet utvides slik at fars inntekt legges til grunn uansett når han starter permisjon etter alternativ b), vil dette føre til betydelig merarbeid for NAV. NAV må på opptjeningstidspunktet vurdere om far har jobbet lenge nok og tjent nok til at han har opptjent rett. Når han senere skal starte sitt uttak, må

NAV beregne hvor mye han skal få utbetalt. Inntektsopplysninger må derfor innhentes og behandles to ganger istedenfor en, noe som fører til betydelig merarbeid for NAV.

Alternativ a) innebærer at far ikke får nytte godt av eventuell lønnsøkning i tiden fra foreldrepengeperioden starter (tre uker før termin) og frem til han starter sitt uttak.

Arbeidstakere i det offentlige og ved en del private virksomheter beholder sin lønn fra arbeidsgiver, som krever refusjon fra NAV. Endringen vil ha noe betydning for hvilken refusjon arbeidsgiver får. Arbeidsgiver får refundert inntekten arbeidstakeren hadde på beregningstidspunktet. I dag er det som regel samsvar mellom lønnen arbeidsgiver betaler og refusjonen arbeidsgiver betaler for far, siden fedre ofte har langt kortere perioder med foreldrepenger enn mødre. Unntaket fra dette er hvis far utsetter foreldrepengeutaket i lengre tid. I slike tilfeller vil det også i dag bli en forskjell mellom grunnlaget far hadde når han startet utsettelsen og inntekten hans når han faktisk tar ut foreldrepenger.

En endring etter alternativ a) vil føre til at fedres inntekt vil ligge like langt tilbake i tid som mødres, og den risikoen arbeidsgiverne inngår med å lage en avtale om lønn under permisjon vil derfor bli likere for kvinner og menn.

En endring etter alternativ b) vil føre til at arbeidsgiverne vil få større refusjon enn i dag for de fedrene som velger å bruke hele foreldrepengeretten sin etter barnets første leveår. Siden mødrene fortsatt må starte foreldrepengeperioden sin tre uker før fødsel, vil dette øke forskjellene mellom kvinner og menn for arbeidsgiverne.

De ni høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, er delt med hensyn til hvilket alternativ de ønsker. Fire høringsinstanser ønsker at beregnings- og opptjeningstidspunktet skal være det samme, altså alternativ a). Fem instanser ønsker at far skal få foreldrepengene beregnet når han starter sitt uttak, altså alternativ b).

Enkelte av høringsinstansene viser til at far i noen tilfeller vil få et lavere foreldrepengegrunnlag enn den inntekten han faktisk har på uttakstidspunktet. De frykter at dette kan føre til at fedreuttaket blir lavere enn i dag. *Arbeidsgiverorganisasjonen Spekter* og *Hovedorganisasjonen Virke* viser til at arbeidsgiverne vil få mindre refundert fra NAV enn det de utbetaler far i lønn.

Departementet mener at alternativ a) klart gir den beste forenklingsgevinsten. To ulike tidspunkter for beregning og opptjening medfører betydelig merarbeid for NAV, og effekten av forenklingen blir derfor mindre. Departementet

anbefaler derfor at beregningstidspunktet blir det samme som opptjeningstidspunktet. Det betyr at både opptjenings- og beregningstidspunkt blir det samme for far og mor: tre uker før terminato.

Som høringsinstansene påpeker, fører dette til en liten nedgang i fedrenes beregningsgrunnlag. Nedgangen tilsvarer lønnsøkning mellom beregningstidspunktet og tidspunktet for fars første uttak. Sett opp mot merarbeidet alternativ b) vil medføre finner ikke departementet grunn til å legge vekt på en såpass liten reduksjon i grunnlagene.

Dersom far deler opp sitt foreldrepengeuttak, benyttes fortsatt grunnlaget ved første gangs uttak selv om han har fått høyere lønn under perioden han har utsatt uttaket. Det samme gjelder hvis mor deler opp sitt uttak. Departementet ga i høringsnotatet uttrykk for at uansett når fars beregningstidspunkt settes til, bør dette prinsippet fortsatt gjelde. I motsatt fall ville NAV få svært mye merarbeid ved stadige utsettelse av foreldrepengeutaket og dermed også stadig nye beregninger. Ingen høringsinstanser har vært uenige i departementets syn. Departementet foreslår dermed at fars foreldrepenger beregnes på samme tidspunkt som opptjeningstidspunktet, og at foreldrepengene ikke beregnes på nytt hvis far stykker opp sitt uttak.

7 Fleksibelt uttak av foreldrepenger

7.1 Innledning

Formålet med foreldrepengereordningen er å sikre foreldrene inntekt slik at en av dem kan være hjemme med barnet den første tiden. Derfor har folketrygdloven en bestemmelse om at stønadspereioden løper sammenhengende. Det er imidlertid unntak fra dette gjennom regler om utsettelse av foreldrepengeuttak og regler om gradert uttak av foreldrepenger i kombinasjon med deltidsarbeid.

Dagens foreldrepengereordning er i prinsippet svært fleksibel. Den gir god mulighet til å kombinere foreldrepengeuttak med arbeid gjennom utsettelse og/eller gradert uttak for en eller begge av foreldrene. Reglene oppfattes imidlertid som kompliserte og ikke tilpasset familienes behov. Vilråene for utsettelse oppfattes av en del som stivbente, urimelige og dårlig begrunnet. Manglende kunnskap om vilråene for utsettelse har også ført til at enkelte foreldre har mistet deler av foreldrepengereperioden. Det er derfor etter departementets syn behov for endringer i regelverket på dette området. Departementet

foreslår nedenfor et enklere regelverk som sikrer familiene større fleksibilitet.

7.2 Gjeldende rett

Folketrygdloven § 14-10 sjuende ledd fastsetter at foreldrepenger må tas ut sammenhengende fra det tidspunkt uttaket starter. Det betyr at en av foreldrene må være stønadsmottaker på et hvert tidspunkt for å unngå å tape foreldrepengerrettigheter. Unntak gjelder hvis vilkårene for utsettelse er oppfylt.

Utsettelse av foreldrepengeruttaket er regulert i folketrygdloven § 14-11. Foreldrene kan ha opphold i uttaket av foreldrepenger ved heltidsarbeid, lovbestemt ferie, sykdom hos forelder eller fordi barnet er innlagt i helseinstitusjon. Heltidsarbeid må dokumenteres med en skriftlig avtale med arbeidsgiver. Avtalen må foreligge før foreldrepengeruttaket kan utsettes på grunn av heltidsarbeid.

Tidligere var det kun anledning til å utsette foreldrepengeruttak ved lovbestemt ferie eller ved sykdom. Muligheten til å utsette foreldrepengeruttaket ved heltidsarbeid ble tatt inn i loven i 2007 for å åpne for at foreldre kunne avbryte stønadperioden og arbeide heltid en kortere periode, for eksempel i forbindelse med sesongavhengige arbeidsoppgaver.¹

Gradert uttak innebærer at man kombinerer delvis arbeid med delvis mottak av foreldrepenger. Gradert uttak er regulert i folketrygdloven § 14-16. Ved delvis arbeid gis det graderte foreldrepenger. Uttaket skal tilsvare differansen mellom 100 prosent stilling og mottakers stillingsdel. Hvis foreldrepengeruttaket er mindre enn 100 prosent av valgt sats, forlenges uttaket tilsvarende. Foreldrepengene spres altså utover en lengre periode.

Dagens regler for gradert uttak erstattet i 2007 de tidligere reglene om tidskonto og om gradert uttak. Siktemålet med endringene var å gjøre det enklere å kombinere arbeid og barneomsorg i barnets første leveår.²

Foreldrepenger kan tas ut helt frem til barnet fyller tre år, se folketrygdloven § 14-10 tredje ledd. Foreldrene har altså i utgangspunktet tre år på å ta ut de 49 eller 59 ukene stønadperioden utgjør. Som nevnt over fastsetter imidlertid § 14-10 sju-

ende ledd at foreldrepengerperioden løper sammenhengende fra det tidspunkt uttaket starter. Det betyr at en av foreldrene må være stønadsmottaker på et hvert tidspunkt, med mindre vilkårene for utsettelse er oppfylt. Det er altså knyttet vilkår til fleksibiliteten, og stønadsdager går tapt hvis vilkårene ikke er oppfylt.

7.3 Forslag i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet fjerning av regelen om at stønadperioden løper sammenhengende. Dersom regelen om at stønadperioden løper sammenhengende blir fjernet, vil det ikke lenger være behov for regler om når foreldrepengeruttaket kan utsettes. Foreldrene kan selv bestemme når de skal ta ut foreldrepenger innen barnet fyller tre år.

Forslaget ble blant annet begrunnet med at gjeldende regelverk fremstår for brukerne som unødig stivbent og lite rimelig. En del foreldre finner det vanskelig å forstå at et regelverk som åpner for å utsette uttaket frem til barnet fyller tre år, inneholder begrensninger som fremstår ubegrunnede. Dessuten pekte departementet på at manglende kunnskap om vilkårene kan føre til at deler av foreldrepengerperioden går tapt.

Høringsnotatet viste også til at det vil være en forenkling for NAV om regelen om sammenhengende uttak faller bort. For eksempel vil etaten slippe å innhente skriftlig avtale mellom forelder som skal utsette og arbeidsgiver. NAV vil også slippe å passe på om en av foreldrene er stønadsmottaker til en hver tid, eventuelt om vilkårene for utsettelse er til stede. En slik endring vil løse dagens problemer når det gjelder tap av fedrekvotepå grunn av for sent fremsatt søknad om utsettelse.

7.4 Høringsinstansenes syn

Forslaget i høringsnotatet får støtte fra et flertall av instansene som uttaler seg om forslaget. Følgende sier at de støtter forslaget: *Akademikerne, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Landsorganisasjonen i Norge, Likestillings- og diskrimineringsombudet, NITO, Norges Kvinne- og familieforbund, Norsk Tjenestemannslag, Unio og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund.*

Høringsinstansene mener forslaget innebærer en forbedring og forenkling av regelverket. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* sier at endringen vil være en vesentlig forenkling av ordningen, både for brukerne og for NAV. NAV vil bruke færre ressurser på å behandle krav og brukerne mister

¹ Se Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) Om lov om endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (endringer i regelverket for ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon) kap. 7.6.3.

² Se Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) Om lov om endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (endringer i regelverket for ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon) kap. 7.6.1.

ikke stønadsdager fordi de har glemt å søke i rett tid.

Likestillings- og diskrimineringsombudet sier blant annet:

”Å fjerne bestemmelsen om at stønadsperioden løper sammenhengende, vil gjøre at flere fedre får tatt mer av sin permisjon. Fjerningen vil også skape mer legitimitet til foreldrepengereordningen som en fornuftig og rettferdig ordning.”

NITO uttaler blant annet:

”Vår erfaring er at vilkårene for utsettelse er lite tilgjengelige for den alminnelige arbeidstaker, og en eventuell forglemmelse eller overseelse av kravene knyttet til utsettelse har mange ganger negative økonomiske konsekvenser for foreldrene. Dette har ofte ført til at den enkelte ikke får tatt ut sin opptjente rett til foreldrepenger.”

Norsk Tjenestemannslag støtter også forslaget og mener dette vil

”øke fleksibiliteten, og føre til at foreldrene vil ha muligheter til å ta ut foreldrepenger ut fra familiens behov. Dagens regler er unødvendig komplisert og vi ser et stort behov for en forenkling av reglene. Vi kan ikke se at det er noen forhold som taler for å opprettholde dagens regler om sammenhengende stønadsperiode.”

Finans Norge og *KS* sier nei til forslaget. *Arbeidsgiverorganisasjonen Spekter*, *Hovedorganisasjonen Virke* og *Næringslivets Hovedorganisasjon* uttrykker også skepsis, men sier ikke eksplisitt at de er mot forslaget. Organisasjonene som er kritiske, frykter at forslaget vil innebære mindre forutsigbarhet for arbeidsgivere.

Finans Norge uttaler blant annet:

”Finans Norge er tilhenger av ordninger som bidrar til at ansattes behov i de enkelte livsfaser ivaretas, og partene i finans har blant annet innført full lønn under foreldrepermisjon i vår sentrale tariffavtale. Samtidig som foreldre kan ha behov for fleksibilitet når det gjelder tidspunkt for uttak av foreldrepenger, har arbeidsgivere behov for forutsigbarhet i bemanningsplanleggingen. Når en ansatt tar ut foreldrepenger er arbeidsgiver avhengig av å få ansatt en vikar som kan utføre vedkommendes arbeid i permi-

sjonsperioden. For arbeidsgiver vil det bli svært vanskelig, i mange tilfeller umulig, å skaffe erstatningsarbeidskraft dersom ansatte over en treårsperiode fritt skal kunne velge hvilke perioder foreldrepengene skal tas ut, uavhengig av grunn og uten at utsettelse må avtales med arbeidsgiver på forhånd. For personer som vikarierer blir jobbsituasjonen mindre forutsigbar, da varigheten på slike vikariat normalment knyttes opp til foreldrepermisjonen.

Departementet uttaler i høringsnotatet at man ikke kan se at fjerning av bestemmelsen om at stønadsperioden skal løpe sammenhengende får vesentlig betydning for arbeidsgiverne. Finans Norge er uenig i dette. Forutsigbarheten for arbeidsgiver vil bli vesentlig redusert sammenliknet med det som er tilfellet i dag. Departementets forslag vil eksempelvis innebære at arbeidstaker kan utsette foreldrepenguttaket flere ganger under en treårsperiode, og enten arbeide eller gjøre andre aktiviteter, uten at det stilles krav om begrunnelse eller forhåndsavtale med arbeidsgiver. Den foreslåtte endringen kan føre til at enkelte arbeidsgivere blir tilbakeholdne med å ansette personer i fertil alder, noe som er svært lite ønskelig ut fra et likestillings- og livsfaseperspektiv.”

KS sier følgende om forslaget:

”For kommunesektoren vil en slik endring kunne by på utfordringer når det gjelder arbeidstakergrupper som har arbeidsfrie perioder, fordi disse kan velge å *ikke* ta ut foreldrepermisjon i de arbeidsfrie periodene. Særlig vil dette gjelde undervisningspersonalet, men også turnusarbeidere i større eller mindre grad, samt visse deltidsansatte. Dette kan resultere i at noen arbeidstakere plukker dager/perioder ved uttak av foreldrepermisjon og velger å ikke ta ut foreldrepermisjon i de arbeidsfrie periodene.

For øvrig vil en slik endring også kunne by på utfordringer for kommunesektoren med tanke på vikarbemannings. Behovet for kortvarige vikariat vil øke, noe som er uheldig for kommunesektoren. Mange kommuner og fylkeskommuner sliter allerede med å få tilstrekkelig kvalifisert personell til vikariat. *KS* mener at dette vil bli ytterligere problematisk ved at det blir mange flere kortvarige vikariat. Dette vil kunne få store konsekvenser for

driften og kvaliteten på tjenestene i kommunesektoren.”

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

”NHO kan imidlertid ikke uten forbehold støtte departementets andre forslag, å fjerne bestemmelsen om at stønadsperioden løper sammenhengende. Vi er positive til at departementet ønsker å sikre et regelverk som gir familiene fleksibilitet. For mange arbeidstakere og bedriftene de arbeider i, kan det være en god løsning å stykke permisjonen opp i flere deler, fremfor å ta den ut sammenhengende. Denne fleksibiliteten må imidlertid ikke gå på bekostning av arbeidsgivernes behov for forutsigbarhet i bemanningssituasjonen.

Slik vi leser forslaget, kan det i ytterste konsekvens innebære at en arbeidstaker kan ta ut foreldrepermisjon i mange kortere eller lengre perioder helt til barnet fyller tre år, uten at det stilles krav til en avtale med arbeidsgiver. Et slikt regelverk som gjør at arbeidstakere med rett til foreldrepermisjon kan ”komme og gå” på arbeidsplassen, vil gi en uforutsigbar og u håndterbar situasjon for bedriftene.

NHO oppfordrer departementet til å endre forslaget slik at fremtidig lovgivning både ivaretar hensynet til den enkelte families behov for fleksibilitet, og samtidig tar hensyn til bedriftenes behov for forutsigbar arbeidskraft.”

Arbeidsgiverorganisasjonen Spekter sier blant annet følgende om forslaget:

”(…) Varslingsreglene i arbeidsmiljøloven § 12-7 gir arbeidstaker en plikt til å varsle arbeidsgiver om uttak av foreldrepermisjon senest en uke før permisjonsuttak på inntil 12 uker. Ved uttak av permisjon i 13-52 uker, er varslingsfristen fire uker.

Når permisjon tas ut sammenhengende, vil arbeidsgivers utfordringer knyttet til å erstatte arbeidstaker oppstå én gang, og det vil normalt være mulig å ansette en vikar sammenhengende for permisjonstiden. Ved å fjerne forutsetningen om sammenhengende permisjon uten å endre varslingsbestemmelsene eller legge opp til andre avtalemekanismer mellom arbeidstaker og arbeidsgiver, vil det for arbeidsgivere kunne være krevende å rekruttere vikarer til permisjonsperiodene. Dette skyldes både at varslingsfristen er knapp og at det erfaringsmessig er mer krevende å rekruttere arbeidsta-

kere til kortere vikariater. Hensynet til vikaren tilsier også en viss forutberegnelighet og lengre sammenhengende varighet på vikariatet.

Der foreldre velger å ta ut permisjonen i kortere perioder gjennom treårsperioden for foreldrepenger, vil de beskrevne utfordringene med å rekruttere på kort varsel og til kortere vikariater, kunne medføre økt bruk av innleie for å dekke opp for permisjonsfraværet.

Spekter stiller seg positive til den fleksibiliteten for foreldrene som forslaget legger opp til, men etterlyser ordninger som sikrer mer forutsigbarhet for arbeidsgiver til å tilpasse seg flere korte fraværsperioder over lengre tid.”

7.5 Departementets vurderinger og forslag

7.5.1 Behov for endringer

Departementet mener det er behov for å forbedre og forenkle reglene om fleksibelt uttak av foreldrepenger. Dette blir også understreket av flere av høringsinstansene. Reglene oppfattes som kompliserte og skaper ofte problemer i NAVs møte med brukerne. Foreldre kan utsette foreldrepengeuttak blant annet dersom de arbeider heltid. Dagens krav om at søknad om utsettelse med dokumentasjon på heltidsarbeid må fremmes før utsettelsen har ført til at en god del fedre har mistet retten til å ta ut hele eller deler av fedrekvoten. Det har vært tett kontakt mellom departementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet med sikte på en mest mulig smidig og korrekt håndtering av disse sakene innenfor gjeldende regelverk og mange fedre har i ettertid fått mulighet til å ta ut fedrekvote. NAV har også styrket informasjonen til foreldrene.

Som omtalt i kapittel 7.2 er hovedregelen i dag at foreldrepenger må tas sammenhengende fra tre uker før termin til alle stønadsdager er brukt opp. Foreldrepenger kan likevel utsettes ved sykdom, lovbestemt ferie eller heltidsarbeid. Foreldrepenger kan også tas ut gradert, men bare i kombinasjon med delvis arbeid. Før uttaket kan utsettes eller graderes, må NAV ha mottatt skriftlig avtale mellom forelderen og arbeidsgiver. Manglende kunnskap om vilkårene kan altså føre til at deler av foreldrepengeperioden går tapt.

I tillegg til at foreldrene skal unngå å miste sin opptjente rett til foreldrepenger, vil det være en forenkling for NAV om regelen om sammenhengende uttak faller bort. For eksempel vil etaten slippe å innhente skriftlig avtale mellom forelderen som skal utsette foreldrepengeuttaket og

arbeidsgiver. NAV vil også slippe å passe på om en av foreldrene er stønadsmottaker til en hver tid, eventuelt om vilkårene for utsettelse er til stede. En slik endring vil løse dagens problemer når det gjelder tap av fedrekvote på grunn av for sent fremsatt søknad om utsettelse. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener det vil effektivisere ordningen vesentlig dersom det ikke stilles krav til hva forelderen gjør i den perioden vedkommende ønsker å utsette foreldrepengeuttaket.

Som omtalt i avsnittene over vil oppheving av regelen om at stønadsperioden løper sammenhengende innebære en forenkling for alle foreldre når det gjelder å *søke* om utsettelse. Når det gjelder *adgangen* til å utsette foreldrepengeuttaket, er det først og fremst foreldre som ønsker å utsette på andre grunnlag enn heltidsarbeid som vil få utvidede muligheter for utsettelse. Dagens adgang til å utsette foreldrepenger på grunn av heltidsarbeid gjør at det i praksis ikke er et krav om sammenhengende uttak for foreldre som arbeider heltid. Endringen har derfor først og fremst betydning for foreldre som ønsker å forskyve foreldrepengeperioden av andre grunner enn heltidsarbeid. Eksempler kan være arbeidsledige eller mottakere av arbeidsavklaringspenger som ønsker utsettelse for å delta på arbeidsmarkedstiltak eller studenter som ønsker utsettelse for å tilpasse seg et pågående utdanningsløp.

I dag er det slik at lovbestemt ferie gir rett til å utsette foreldrepengeuttaket. Med lovbestemt ferie menes ferie som følger av ferieloven³. Arbeidstaker har etter ferieloven krav på fire uker og én dag ferie per kalenderår. Annen ferie, for eksempel tariff-festet ferie, gir ikke rett til utsettelse. Dersom mor i forlengelsen av sin periode tar ut fem uker ferie før far starter sitt uttak, er det et opphold mellom mors og fars foreldrepengeuttak. De dagene mor tar ut ferie som ikke er lovbestemt, gir nemlig ikke grunnlag for utsettelse. Familien mister dermed etter gjeldende regelverk fire dager av foreldrepengeperioden.

Dersom regelen om at stønadsperioden løper sammenhengende blir fjernet, innebærer det at det ikke er behov for regler om når og på hvilke grunnlag foreldrepengeuttaket kan utsettes og hvilke vilkår som stilles før forelderen kan utsette. Dette vil gi et enklere regelverk som oppfattes som mer rimelig.

Etter departementets vurdering er det fornuftig å utvide adgangen til å utsette foreldrepengeuttaket. Det kan være flere like gode grunner til å utsette foreldrepengeuttaket som utsettelse på

grunn av arbeid. Ovenfor er nevnt studier og deltakelse i arbeidsmarkedstiltak. Departementet har mottatt henvendelser fra familier som er kommet uheldig ut fordi det ikke har vært mulig å utsette foreldrepengeuttaket. Forelderen har valget mellom å avbryte et opplegg som kan kvalifisere til arbeid og å miste deler av foreldrepengeperioden. Regelen oppleves som urimelig og dårlig begrunnet for disse tilfellene.

7.5.2 *Fleksibelt uttak av foreldrepenger*

I kapittel 7.5.1 har departementet begrunnet hvorfor regelen om at stønadsperioden løper sammenhengende bør oppheves.

Dersom bestemmelsen om sammenhengende uttak fjernes, kan foreldrepengeuttaket i utgangspunktet utsettes fritt etter foreldrenes ønsker og behov. Foreldrepengene kan tas ut når som helst innenfor den absolutte grense på tre år, uavhengig av årsaken til at foreldrene ønsker å utsette uttaket. Dagens regler for når uttaket kan utsettes og hvilke rutiner som gjelder, vil dermed falle bort. Regelverket blir altså mer fleksibelt for foreldrene. For NAV blir det en vesentlig forenkling ved at etaten slipper å innhente dokumentasjon og vurdere om vilkår for utsettelse er oppfylt. For eksempel trenger ikke NAV å motta en skriftlig avtale med arbeidsgiver før utsettelse på grunn av arbeid.

Graderingsreglene gir rett til å kombinere foreldrepenger og arbeid. Dagens graderingsregler krever at uttaket av foreldrepenger skal tilsvare differansen mellom 100 prosent stilling og mottakers stillingsdel. Det vil si at forelderen for eksempel kan arbeide 40 prosent og motta 60 prosent foreldrepenger.

Departementet mener at det fortsatt skal være mulig å ta ut graderte foreldrepenger, men har kommet til at det ikke er hensiktsmessig å beholde graderingsreglene i sin nåværende form. Departementet foreslår at gjeldende krav om å arbeide tilsvarende prosenten man ikke mottar foreldrepenger, faller bort. Se nærmere om dette nedenfor. Videre foreslår departementet at NAV ikke lenger skal innhente skriftlig avtale mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Disse endringene vil innebære en ytterligere forenkling av regelverket og en forenkling for foreldre, arbeidsgivere og NAV. Departementet understreker at arbeidstaker og arbeidsgiver fortsatt må inngå avtale om delvis permisjon etter reglene i arbeidsmiljøloven.

Departementet legger opp til en enkel modell: Foreldrepengene kan tas ut innen barnet fyller tre år. Foreldrene kan velge å ta stønadsperioden

³ Lov 29. april 1988 nr. 21 om ferie (ferieloven)

sammenhengende eller de kan forlenge deler av uttaket. Dersom foreldrene ikke tar ut fulle foreldrepenger, forlenges perioden tilsvarende. Foreldrene kan velge å arbeide ved siden av mottak av foreldrepenger, men stillingsandelen og foreldrepengandelen kan ikke samlet overstige 100 prosent. Foreldrene kan som i dag ta ut foreldrepenger samtidig, men deres samlede foreldrepenguttak kan ikke overstige 100 prosent.⁴ Alt uttak som ikke utgjør 100 prosent av valgt sats, innebærer forlengelse av stønadperioden gjennom fleksibelt uttak av foreldrepenger.

Forholdet til arbeid

Foreldrepengene skal sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon, og forelderen som mottar foreldrepenger, må ha omsorg for barnet. Det vil derfor fortsatt være et vilkår at summen av arbeid og foreldrepenger ikke overstiger 100 prosent. Hvis forelderen for eksempel mottar 70 prosent foreldrepenger, kan ikke han eller hun arbeide mer enn 30 prosent av full stilling.

Dagens graderingsregler krever at uttaket av foreldrepenger skal tilsvare differansen mellom 100 prosent stilling og mottakers stillingsdel, se folketrygdloven § 14-16. Departementet mener det bør være anledning til å forlenge foreldrepenguttaket ved å motta foreldrepenger med mindre enn 100 prosent av valgt sats, selv om forelderen ikke arbeider ved siden av. Etter departementets forslag vil det for eksempel være mulig å motta 40 prosent foreldrepenger og dermed forlenge uttaket. Det vil da være NAV uvedkommende hva forelderen gjør ved siden av. Forelderen kan for eksempel arbeide (inntil 60 prosent) eller studere eller være hjemme ulønnet. Forskjellen blir dermed at i dag *må* summen av arbeid og foreldrepenger utgjøre akkurat 100 prosent, etter forslaget *kan* summen av arbeid og foreldrepenger utgjøre 100 prosent, men den kan også være lavere.

Departementets forslag vil altså gi foreldrene mulighet til å velge å motta reduserte foreldrepenger uten å arbeide ved siden av. Foreldrene vil også, som i dag, ha mulighet til å ta ut reduserte foreldrepenger i kombinasjon med deltidsarbeid. Hvis foreldrene velger å ta ut en lavere prosent-sats, forlenges uttaket tilsvarende. I Ot.prp. nr.

104 (2004-2005) heter det i omtalen av nye regler for fleksibelt uttak: *”Reguleringen i folketrygdloven er på denne bakgrunn langt på vei begrenset til en ren utbetalingsregel.”* Departementets forslag er et ytterligere skritt i samme retning.

Etter forslaget kan altså forelderen velge å motta graderte foreldrepenger uten å arbeide ved siden av, eventuelt arbeide mindre slik at summen av arbeid og foreldrepenguttak blir mindre enn 100 prosent. Forelderen kan for eksempel ha 40 prosent permisjon, men velge å motta bare 20 prosent foreldrepenger. I slike tilfeller må arbeidstaker ha ansvar for å melde fra til arbeidsgiver om at foreldrepenguttaket skal være lavere enn permisjonen skulle tilsi. Hvis arbeidsgiver ikke får slik melding, risikerer han å utbetale lønn tilsvarende 40 prosent permisjon, mens NAV bare refunderer 20 prosent fordi forelderen ønsker å spre uttaket utover en lengre periode og dermed har søkt om en lavere andel foreldrepenger.

Som omtalt ovenfor må forelderen som mottar foreldrepenger ha omsorg for barnet. Forelderen kan dermed kun motta foreldrepenger for den tiden vedkommende ikke arbeider. Hvis forelderen for eksempel mottar 60 prosent foreldrepenger, kan ikke arbeidet overstige 40 prosent stilling. Departementet legger ikke opp til noen streng dokumentasjon på dette punktet. I dag må NAV ha skriftlig avtale mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Departementet mener dette ikke lenger er nødvendig.⁵ Det må være tilstrekkelig at forelderen gjennom egenerklæring oppgir hvor mye vedkommende skal arbeide i perioden uttaket varer. Forelderen vil ha plikt til å melde fra til NAV dersom vedkommende øker sin stillingsdel slik at retten til foreldrepenger påvirkes, se folketrygdloven § 21-3. Dersom forelderen mottar 60 prosent foreldrepenger, kan altså arbeidet ikke overstige 40 prosent av full stilling. En forelder som har arbeidet 20 prosent ved siden av 60 prosent foreldrepenger, kan gå opp til 40 prosent stilling uten at dette har betydning for foreldrepengeretten. En slik endring vil det altså etter forslaget ikke være nødvendig å melde fra til NAV om. Går forelderen opp til 50 prosent stilling, overstiger summen av stillingsdel og foreldrepenguttak 100 prosent. Retten til foreldrepenger blir redusert, og forelderen må melde fra til NAV slik at foreldrepengutbetalingen kan endres. Departementet understreker at dersom NAV får opplysninger som tyder på at forelderen har arbeidet mer enn

⁴ Unntak gjelder under uttak av mødrekvoten og fedrekvoten. Når den ene forelderen tar ut sin kvote, kan den andre forelderen etter dagens regler ta ut graderte foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats, se folketrygdloven § 14-12 andre ledd. Departementet foreslår ikke endringer i denne bestemmelsen.

⁵ Arbeidstaker og arbeidsgiver må fortsatt inngå avtale om delvis permisjon etter reglene i arbeidsmiljøloven, men NAV trenger ikke å innhente denne.

det forutsatte, slik at foreldrepengeduttak og stillingsdel samlet utgjør mer enn 100 prosent, kan NAV undersøke saken og kreve eventuelt feilutbetalt beløp tilbake etter de ordinære regler. Departementet legger opp til at de nærmere detaljer rundt redusert uttak av foreldrepenger kan reguleres i Arbeids- og velferdsetatens rundskriv til folketrygdloven kapittel 14.

Krav til seks ukers sammenhengende uttak

Mor må starte uttak av foreldrepenger senest tre uker før fødsel av hensyn til barnet. De første seks ukene etter fødsel er også forbeholdt mor av helsemessige grunner. Disse ukene kan i dag ikke utsettes på grunn av arbeid og kan ikke tas ut gradert. Departementet foreslår at reglene videreføres slik at mor fortsatt må ta ut fulle foreldrepenger i disse ukene.

Etter dagens regler må stønadperioden være tatt ut sammenhengende i minst seks uker før uttak kan utsettes på grunn av arbeid, se § 14-11 andre ledd. Som det går frem av forarbeidene til bestemmelsen,⁶ har den praktisk betydning i tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger, og ved adopsjon. I tilfeller der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, vil vilkåret være oppfylt når mor har tatt de seks ukene etter fødsel som er forbeholdt henne. Når bare far har opptjent rett til foreldrepenger, er hans rett avhengig av at mor er i aktivitet, se §§ 14-13 og 14-14 og kapittel 3 over. Aktivitetskravet er begrunnet i at det skal være et omsorgsbehov for at far skal kunne ta ut foreldrepenger. Aktivitetskravet gjelder også hvis far ønsker å utsette uttaket. Foreldrepenger skal sikre inntekt i forbindelse med fødsel og adopsjon. Det er dermed ikke urimelig at foreldrepengene er tatt ut i en viss periode før uttaket utsettes. Departementet foreslår at regelen beholdes.

Departementet foreslår at det fortsatt skal være mulig å utsette uttaket på grunn av sykdom selv om stønadperioden ikke har vært tatt ut sammenhengende i seks uker. Det vil si i tilfeller der stønadsmottakeren på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon eller dersom barnet er innlagt i helseinstitusjon, se gjeldende § 14-11 første ledd bokstav c) og d). Slik gjeldende § 14-11 er formulert, kan foreldrepengeduttaket utsettes også før stønadperioden har vært tatt ut seks uker sammenhengende når den som mottar foreldrepenger ha lovbestemt ferie. Departemen-

tet legger til grunn at bestemmelsen har liten praktisk betydning og foreslår av forenklingssyn at den ikke videreføres.

Departementet har i kapittel 5 over foreslått å innføre samme opptjeningstidspunkt for mødre og fedre. Det vil innebære at begge foreldre må ha opptjent rett til foreldrepenger når stønadperioden starter, det vil si tre uker før termin. Rett til foreldrepenger må være opptjent før foreldrepengeduttaket kan utsettes. Hvis forelderen har opptjent rett til foreldrepenger på opptjeningstidspunktet, kan altså foreldrepengeduttaket utsettes forutsatt at foreldrepenger er tatt ut i minst seks uker sammenhengende.

Tidsramme for foreldrepengeduttak

I dag fastsetter folketrygdloven § 14-10 tredje ledd at foreldrepengene må tas ut innen tre år etter fødselen eller omsorgsovertakelsen. Departementet mener denne regelen gir foreldrene god fleksibilitet og foreslår at bestemmelsen står uendret.

Foreldrepenger skal sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon. Hvis stønadsmottaker får nytt barn i stønadperioden, bortfaller derfor en eventuell gjenværende stønadperiode for det forrige barnet. Departementet viser i denne forbindelse til Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) kapittel 7.6.10. Det foreslås ikke endringer i dette prinsippet.

Aktivitetskrav

Departementet understreker at det ikke blir foreslått endringer i aktivitetskravet. Ettersom aktivitetskravet gjelder som før, må mor ut i arbeid, studier mv. når far tar ut foreldrepenger som ikke er fedrekvote, se reglene i folketrygdloven §§ 14-13 og 14-14.

7.5.3 Særlig om konsekvenser for arbeidsgivere

Som det vil fremgå av kapittel 7.4 over, er organisasjoner på arbeidsgiversiden skeptiske til den foreslåtte endring og har uttrykt bekymring for at endringene vil påvirke arbeidsgiverne negativt.

Departementet viser til at foreldre siden 2007 har hatt mulighet til å utsette foreldrepengeduttaket ved heltidsarbeid. Foreldre har altså allerede mulighet til å arbeide heltid for senere å ha permisjon for å ta ut foreldrepenger, eventuelt med flere avbrudd fra arbeidet hvis permisjonen stykkes opp. Ved endringen som foreslås nå, er det andre grupper som får rett til å utsette uttaket. Omleggingen til en mer fleksibel foreldrepengereordning i

⁶ Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) kapittel 7.6.3.

2007 fikk således mye større konsekvenser for arbeidsgiverne enn endringen som foreslås nå. Departementet kan ikke se at fjerning av bestemmelsen om at stønadsperioden løper sammenhengende får vesentlig betydning for arbeidsgiverne.

Departementet vil bemerke at skepsisen til forslaget synes å være begrunnet i en misforståelse om at retten til *permisjon* fra arbeidet blir endret. Dette er ikke tilfelle. Forslaget gir ikke arbeidstakere nye rettigheter etter arbeidsmiljøloven, og de samme varslingsfrister overfor arbeidsgiver vil gjelde. *Arbeidstakere* har som nevnt allerede i dag gode muligheter til å stykke opp permisjonen. Endringen vil først og fremst ha betydning for andre som ønsker å utsette foreldrepengeuttaket, for eksempel studenter eller personer på arbeidsmarkedstiltak.

Det er arbeidsmiljøloven⁷ som regulerer foreldrenes rett til permisjon. Departementet understreket i høringsnotatet at det ikke foreslås endringer i arbeidsmiljøloven. Endringene omfatter lovverket i folketrygdloven, som regulerer stønadsforholdet mellom foreldrepengemottakeren og NAV. For arbeidstakere med heltidsarbeid representerer ikke forslagene noen reell endring i retten til å utsette foreldrepenger, men gjør regelverket enklere. Foreldrepengeuttak fordrer at mottakeren ikke er i arbeid. I hvilke tilfeller arbeidstakeren har rett til å be seg fri fra arbeid reguleres ikke av reglene i folketrygdloven, men av reglene i arbeidsmiljøloven.

Regelverket etter arbeidsmiljøloven endres ikke. Utgangspunktet er som før at foreldrepermisjonen forutsettes benyttet sammenhengende. I praksis har en del benyttet seg av adgangen til å utsette foreldrepengeuttaket ved heltidsarbeid. Departementet har ikke mottatt henvendelser som tyder på at slik utsettelse skaper konflikt mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Arbeidstaker og arbeidsgiver kan dessuten ha felles interesser i et fleksibelt uttak, og man vil komme frem til en avtale. Det er ikke noe som tyder på at det er mange tvistesaker på området. Siden 2007 har det vært avgjort seks saker i tvisteløsningsnemnda etter arbeidsmiljøloven § 12-14 jf. § 17-2 som omhandler om arbeidstaker har rett til å stykke opp foreldrepermisjonen.

De få tilfellene av saker i tvisteløsningsnemnda tyder på at både arbeidsgiver og arbeidstaker stort sett ser mulighetene til fleksibilitet som et gode. I de tilfellene arbeidsgiver og

arbeidstaker ikke blir enige vil tvisten måtte løses etter reglene i arbeidsmiljøloven som før. Det går klart frem av tvisteløsningsnemndas praksis at arbeidsgiver kan motsette seg oppstykket permisjon i de tilfellene hvor arbeidstaker ønsker å "plukke" arbeidsperioder for å forlenge den effektive permisjonstiden.

Departementet understreker at det ikke foreslås endringer i retten til permisjon etter arbeidsmiljøloven, men at de foreslåtte endringer gjelder *rett til utbetaling av foreldrepenger* fra folketrygden.

7.5.4 Departementets forslag

Departementet foreslår at bestemmelsen om at stønadsperioden løper sammenhengende blir fjernet. Videre foreslås det at dagens regler om utsettelse og gradering fjernes. Forslaget innebærer at foreldrene selv bestemmer når foreldrepengene skal tas ut innen barnet fyller tre år. De kan velge å motta foreldrepenger med 100 prosent av valgt sats eller de kan velge å forlenge uttaket ved å motta mindre enn 100 prosent av valgt sats. Departementet mener at forslaget vil gi et materielt sett bedre regelverk som samtidig er enklere for brukerne og for NAV. Det vises til omtalen i kapittel 7.5.2 og merknadene til bestemmelsene i kapittel 9.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene over vil gjennomgående forenkle regelverket og gjøre foreldrepengereordningen enklere å administrere for NAV, noe som vil innebære en reduksjon av etatens utgifter til forvaltning av ordningen. Det er svært vanskelig å tallfeste innsparingen. Det vil påløpe utgifter for etaten til endringer i IKT-systemet. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at disse kostnadene vil utgjøre mellom 1,5 og 3 millioner kroner. Forslagene vil også medføre behov for endringer i søknadsskjemaer, informasjonsmateriell, rundskriv mv.

Departementet foreslår ikke regler som vil gi nye grupper rett til foreldrepenger. Innføring av felles opptjeningstidspunkt for mødre og fedre vil for fars del forflytte tidspunktet han må ha opptjent rett tilbake i tid sammenliknet med i dag. Det kan innebære at noen fedre som i dag ville kunne opptjent rett til foreldrepenger, ikke opptjener slik rett. Etter dagens praksis kan familier der far ikke har opptjent rett til foreldrepenger før fødselen

⁷ Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

velge om far skal ta ut fedrekvote eller om mor skal ta ut disse ukene. Vi har ikke oversikt over hvor mange av disse fedrene som faktisk tar ut foreldrepenger eller hvor mye de tar ut. Etter endringsforslaget vil mor ha rett til hele foreldrepengerperioden dersom far ikke har opptjent rett til foreldrepenger før fødselen. Siden mødres inntekt i gjennomsnitt er lavere enn fedres, vil endringen dermed kunne gi en innsparing. Endringen vil også innebære en innsparing i tilfeller der mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger. Det vil da ikke bli utbetalt foreldrepenger hvis far ikke har opptjent rett før fødselen. De økonomiske konsekvensene kan vanskelig tallfestes.

Departementet foreslår i kapittel 6 at fars beregningstidspunkt blir det samme som opptjeningstidspunktet. Det innebærer at far ikke får nytte godt av eventuell lønnsøkning i tiden fra foreldrepengerperioden starter (tre uker før terminato) og frem til han starter sitt uttak. Arbeidstakere i det offentlige og ved en del private virksomheter beholder sin lønn fra arbeidsgiver, som krever refusjon fra NAV. Endringen vil ha betydning for hvilken refusjon arbeidsgiver får. Arbeidsgiver vil få refundert inntekten arbeidstakeren hadde på beregningstidspunktet.

Forslaget om fjerning av bestemmelsen om at stønadsperioden løper sammenhengende gir ikke nye rettigheter til foreldrepenger, men gir endringer med hensyn til *når* foreldrepengene kan tas ut. Forslaget har dermed ikke direkte økonomiske konsekvenser, selv om de kan tenkes å påvirke uttaksmønsteret. Dersom det ikke lenger er vilkår for å utsette foreldrepengeuttak, kan det tenkes at noen flere foreldre får anledning til å ta ut sin opptjente rett (selv om mulighetene for det er svært gode også i dag). Effekten av endringen er svært usikker og umulig å tallfeste.

9 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

Til 14-4

I *fjerde ledd* er henvisningen til kapitlets øvrige bestemmelser endret ettersom § 14-16 er foreslått opphevet. Det gjøres ingen realitetsendringer.

Til § 14-6

I *første ledd annet punktum* er ordlyden endret. Den fastsetter at opptjening til foreldrepenger skjer ved å være yrkesaktiv i minst seks av de

siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Nytt *tredje punktum* fastsetter at stønadsperioden tar til 15 stønadsdager (3 uker) før fødselen. Dette følger allerede av § 14-10 første ledd annet punktum. I praksis innebærer sistnevnte bestemmelse at moren må starte sitt uttak senest 15 stønadsdager (3 uker) før terminato. Stønadsperioden starter før hvis moren velger å starte uttaket tidligere enn 3 uker før fødselen (se § 14-10 første ledd første punktum) eller hvis fødselen skjer tidligere enn 3 uker før termin. Nytt *fjerde punktum* fastsetter at ved adopsjon starter stønadsperioden ved omsorgsovertakelsen. Dette følger allerede av § 14-10 annet ledd.

For mødre er det ingen materielle endringer. Retten til foreldrepenger må være opptjent når moren starter sitt uttak. Ved adopsjon må moren som før ha opptjent rett til foreldrepenger ved omsorgsovertakelsen.

For fedre endres reglene: Også fedre må ha opptjent rett når stønadsperioden tar til, det vil si når moren starter sitt uttak. Foreldre som adopterer, kan velge hvem av dem som starter uttaket. I motsetning til i dag må også faren, og ikke bare moren, ha opptjent rett ved omsorgsovertakelsen.

Moren kan starte uttak av foreldrepenger opp til 12 uker før fødselen. Dersom moren velger å starte uttaket tidlig, innebærer det at faren må ha opptjent rett på et tidligere tidspunkt. Hvis moren for eksempel starter uttaket 8 uker før termin, vil det være dette tidspunktet som er avgjørende for hvorvidt moren og faren har opptjent rett til foreldrepenger.

Endringen vil gjelde også i tilfeller der bare faren har opptjent rett til foreldrepenger. Han må altså ha opptjent rett 3 uker før fødselen. Dersom faren søker om foreldrepenger i forkant av fødselen må man nødvendigvis, som for mødre, ta utgangspunkt i terminato. Søker faren i etterkant av fødselen, blir fødselsdatoen utgangspunktet. I slike tilfeller må dermed NAV ta stilling til om faren hadde opptjent rett 3 uker før fødsel. Hvis barnet er prematurt, slik at fødsel skjer tidligere enn 3 uker før termin, kan fødselsdatoen legges til grunn som opptjeningstidspunkt, og ikke datoen 3 uker før fødselstidspunktet.

Departementet understreker at selv om farens opptjeningstidspunkt er 3 uker før fødsel, kan ikke faren ta ut foreldrepenger før fødsel og i de første 6 ukene etter fødsel, se § 14-10 første ledd. I praksis starter stønadsperioden fra sjuende uke etter fødselen i tilfeller der bare faren har opptjent rett. Det vises også til § 14-14.

Til § 14-7

Første ledd nytt fjerde punktum fastsetter at foreldrepengene skal beregnes på tidspunktet stønadsperioden tar til. Det vil altså si at foreldrepengene beregnes på samme tidspunkt som opptjenings-tidspunktet, se § 14-6. For mødre innebærer dette ingen realitetsendring. For fedre innebærer det at foreldrepengene skal beregnes på samme tidspunkt som faren får vurdert om han har opptjent rett til foreldrepenger, se § 14-6.

Departementet understreker at dersom en forelder deler opp sitt foreldrepengeuttak, benyttes fortsatt grunnlaget ved første gangs uttak selv om vedkommende har fått høyere lønn under perioden uttaket er utsatt. Dette er i tråd med gjeldende praksis.

Til § 14-10

Nytt fjerde ledd første punktum fastsetter at foreldrene kan ta ut graderte foreldrepenger. De kan altså velge å motta foreldrepenger med mindre enn 100 prosent av den valgte satsen. Foreldrepenger gis med 100 prosent av beregningsgrunnlaget eller med 80 prosent av beregningsgrunnlaget mot en forlengelse av stønadsperioden (se § 14-9). Velger forelderen å motta graderte foreldrepenger, spres uttaket (ytterligere) utover og stønadsperioden forlenges tilsvarende, men med en lavere utbetaling per dag. Foreldrene velger selv hvilken prosentsats de vil ta ut, se likevel bestemmelsens sjette ledd. *Annet punktum* fastsetter at uttaket forlenges tilsvarende hvis foreldrepengene tas ut gradert. Hvor lang perioden blir, avhenger av hvor mange prosent av valgt sats forelderen tar ut og hvor mange uker av perioden vedkommende ønsker å ta ut gradert.

Nytt femte ledd første og annet punktum svarer i hovedsak til gjeldende § 14-11 annet ledd tredje punktum sammenholdt med første ledd. Stønadsperioden må være tatt ut sammenhengende i minst seks uker før uttaket kan utsettes. Dette gjelder likevel ikke ved sykdom hos stønadsmottakeren eller barnet. Se lovforslaget og kapittel 7.5.2.

Tredje punktum fastsetter at moren ikke kan ta ut graderte foreldrepenger i ukene før fødsel og i de første seks ukene etter fødsel. Dette er en videreføring av bestemmelsen i § 14-16 annet ledd.

Bestemmelsen i *sjunde ledd* tilsvarende gjeldende fjerde ledd. Det er ikke gjort endringer i bestemmelsen, som fastsetter at mottakeren av foreldrepenger må ha omsorgen for barnet.

Åttende ledd første punktum tilsvarende gjeldende femte ledd og fastsetter at det er et vilkår for uttak av foreldrepenger at mottakeren ikke er i arbeid. *Annet punktum* er nytt og fastsetter at ved gradert uttak av foreldrepenger kan ikke mottakers stillingsdel og foreldrepengeuttak samlet overstige 100 prosent. Departementet presiserer at summen av foreldrepengeuttak og mottakers stillingsdel kan være *lavere* enn 100 prosent.

Til § 14-12

I *annet ledd* er henvisningen til § 14-16 strøket ettersom hele denne bestemmelsen er foreslått fjernet. Adgangen til å ta ut graderte foreldrepenger på opptil 50 prosent av valgt sats mens den andre forelderen tar ut kvoten, blir beholdt.

Til § 14-13

I *tredje ledd* er henvisningen til § 14-16 strøket ettersom hele denne bestemmelsen er foreslått fjernet. Det vil fortsatt være slik at dersom moren mottar graderte foreldrepenger, kan farens uttak av foreldrepenger ikke utgjøre en større del av full ytelse enn tilsvarende morens stillingsdel. Moren kan etter forslaget i denne proposisjonen motta graderte foreldrepenger uten å arbeide ved siden av. Hun må imidlertid gå ut i arbeid dersom faren samtidig ønsker å ta ut foreldrepenger som ikke er fedrekvote, se § 14-13. Som i dag har altså morens stillingsdel betydning for farens adgang til å ta ut foreldrepenger som ikke er fedrekvote. Bestemmelsene i § 14-13 videreføres uendret.

Til ikraftsettingsbestemmelsen

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Endringen vil tidligst tre i kraft 1. juli 2015.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengerordningen).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengerordningen) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengereordningen)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

Kapittel 14 innholdsoversikten femte strekpunkt skal lyde:

– foreldrepenger står i §§ 14-5 til 14-15

§ 14-4 fjerde ledd skal lyde:

Svangerskapsenger ytes fra det tidspunktet medlemmet må slutte i arbeidet, og fram til tre uker før fødselen. Fra sistnevnte tidspunkt ytes det foreldrepenger etter bestemmelsene i §§ 14-5 til 14-15.

§ 14-6 første ledd skal lyde:

Rett til foreldrepenger opptjenes gjennom yrkesaktivitet. Både moren og faren kan opptjene rett til foreldrepenger ved å være yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt (§ 3-15) i minst seks av de siste ti månedene før *stønadsperioden tar til. Stønadsperioden tar til 15 stønadsdager (3 uker) før fødselen, med mindre moren har startet uttaket tidligere. Ved adopsjon tar stønadsperioden til ved omsorgsovertakelsen.*

§ 14-7 første ledd nytt fjerde punktum skal lyde:
Foreldrepenger beregnes på tidspunktet stønadsperioden tar til.

§ 14-10 skal lyde:

§ 14-10 *Generelle bestemmelser om uttak av foreldrepenger*

Ved fødsel kan foreldrepenger tidligst tas ut fra 60 stønadsdager (12 uker) før fødselen. Moren kan senest påbegynne uttaket 15 stønadsdager (3 uker) før fødselen. Dette gjelder uavhengig av om det er valgt full sats eller redusert sats, se § 14-9 tredje ledd. Faren kan ikke ta ut foreldrepenger i de første 30 stønadsdager (6 ukene) etter fødselen. Dette gjelder likevel

ikke utvidelsen ved flerbarnsfødsler, se § 14-9 fjerde ledd.

Ved adopsjon kan uttak av foreldrepenger tidligst påbegynnes når foreldrene overtar omsorgen for barnet.

Foreldrepengene må tas ut innen tre år etter fødselen eller omsorgsovertakelsen.

Foreldrene kan ta ut graderte foreldrepenger. Dersom uttaket er mindre enn 100 pst. av valgt sats, forlenges uttaket tilsvarende.

Stønadsperioden må tas ut sammenhengende i minst 30 stønadsdager (6 uker) før uttaket kan utsettes. Uttaket kan likevel utsettes hvis stønadmottakeren på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller hvis stønadmottaker eller barnet er innlagt i helseinstitusjon. I den delen av stønadsperioden som er forbeholdt moren, se § 14-9 femte ledd annet punktum, må moren ta ut 100 pst. av valgt sats.

Foreldrenes samtidige uttak av foreldrepenger kan ikke overstige 100 pst. av valgt sats, se § 14-9 tredje ledd. Dette gjelder likevel ikke utvidelsen ved flerbarnsfødsler eller ved adopsjon av flere barn samtidig, se § 14-9 fjerde ledd, eller ved uttak av kvotene, se § 14-12 annet ledd.

Det er et vilkår for uttak av foreldrepenger at mottakeren har omsorgen for barnet. For moren gjelder likevel ikke dette vilkåret i de første 30 stønadsdager (6 ukene) etter fødselen.

Det er videre et vilkår for uttak av foreldrepenger at mottakeren ikke er i arbeid. *Hvis forelderen mottar graderte foreldrepenger, kan mottakers stillingsdel og foreldrepengeuttak i sum ikke overstige 100 pst.*

§ 14-11 oppheves.

§ 14-12 annet ledd skal lyde:

Faren kan ta ut fedrekvoten uten hensyn til om vilkårene i § 14-13 første ledd er oppfylt. Kvotene kan også tas ut samtidig med at den andre av foreldrene tar ut graderte foreldrepenger på opptil 50 pst. av valgt sats.

§ 14-13 tredje ledd skal lyde:

Dersom moren mottar graderte *foreldrepenger*, kan farens uttak av foreldrepenger etter bokstav a ikke utgjøre en større del av full ytelse enn tilsvarende morens stillingsdel.

§ 14-16 oppheves.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.
